

Fåglar i Västerbotten

Årg 49 Nr 2 2024

Västerbottens ornitologiska förening

Innehållsförteckning:

3	Ledaren <i>Christer Olsson</i>	32	Bilduppslag <i>Petra Sjödin</i>
4	Stora Fjäderäggs fågelstation 40 år <i>Christer Olsson</i>	34	Kungsörnsinventering i Västerbottens län 2023-2024 <i>P-O Nilsson</i>
13	Berglärkans uppträdande i Västerbotten 1975 – 2024 <i>Christer Olsson</i>	38	Härfågelhöst <i>Christer Olsson</i>
18	Den vitryggiga hackspettens förekomst i Västerbotten 2024 <i>Christer Olsson/Roger Olofsson</i>	39	<i>Blåvinga</i> årtå i Brånsjön <i>Christer Olsson/Thomas Ågren</i>
24	Fågelföreläsning av Otto Holm 1904 <i>Christer Olsson</i>	40	Gulkindad kricka i Brånsjön 3 – 5 maj 2024 <i>Christer Olsson/Birger Risberg</i>
29	Havsörnen i Västerbottens län <i>Jan-Erik Wallin</i>	42	Du missar väl inte VOF's hemsida

---

Västerbottens Ornitologiska Förening

Västerbottens Ornitologiska Förening (VOF) är en fristående regionalförening under BirdLife Sverige. En lokal fågelförening finns för närvarande i Umeå, Umeå Fågelförening (UFF). VOF arbetar för att främja fågelskydd och fågelstudier i Västerbottens län samt att bidra till ökad kontakt mellan personer med fågelintresse. Som medlem i VOF får du två nummer per år av tidskriften Fåglar Västerbotten samt den årliga Fågelrapporten (en sammanställning av årets fågelobservationer i Västerbotten). Du blir dessutom automatiskt medlem i befintliga lokalföreningar samt i BirdLife Sverige. Medlemskap löses genom att sätta in vår medlemsavgift (fullbetalande) 200 kr, för ett tillägg av 50 kr fås familjemedlemskap för alla boende på samma adress och då får man en gemensam tidning för hela hushållet. Ungdomar upp till 18 år betalar halva medlemspriset, 100 kr. Inbetalning av VOF:s medlemsavgift sker till BirdLife Sverige plusgiro: 19.94 99-5. I samband med din postgirobetaling skriv namn, adress, email och om du vill ha medlems-tidningen Fåglar i Västerbotten i meddelandefältet.

Bidrag

Bidrag till VOFs fågelskyddsprojekt, artprojekt, ringmärkningsverksamhet på Stora Fjäderägg eller vid Umedeltats Fältstation mottages med stor tacksamhet. Bidragen kan sättas in på VOF:s plusgirokonton 1 29 11-4. Glöm inte att skriva till vad som bidraget avses samt ange namn och adress.

Tack på förhand!

VOF: s styrelse

Bertil Strömberg (ordförande)
Lövöudden 150, 913 33 Umeå,
tel: 070-656 09 82
bertil.stromberg@eidola.se

Christina Adolfsson, (kassör)
Stöcksjö Asarvägen 37
905 80 Umeå
tel: 070-646 68 02
christinaadolfsson.stocksjo@gmail.com

Dag Österlund (webansvarig och
medlemssekreterare)

Rolf Segerstedt (sekreterare)
Christer Olsson (ledamot)
Jan-Erik Wallin (ledamot)
Per-Olof-Nilsson (suppleant)
Jack Lysholm (suppleant)

Samtliga i styrelsen kan nås
genom att skicka ett e-mejl till:
vofstyrelsen@gmail.com

Stoppsdatum för inskick av material till nästa nummer: 1 februari 2025

Ledare

När detta skrivs den femte november har snön från höstens första snöfall just smält bort i samband med att milda västvindar svept in. Hösten hade dessförinnan varit mild och dominerats av vindar från västsektorn, vilket lett till för årstiden höga temperaturer men inget som kustfågelskådarna eller de rarietetsörstiga hade hoppats på. De föredrar vindar från ost – sydost.

Vi ser tillbaka på ett snart gånget år, där VOF visat ett stort engagemang i frågan om havsbaserad vindkraft i norra Kvarken samt hela tiden haft ett getöga på den nya praxis som håller på att växa fram i skogsbrukets verksamhet, där storskogsbrukets företrädare tycker sig ha fastnat i en djungel av nya regler och tillämpningar att utgå ifrån, medan vi som vill kalla oss miljövänner allt mer vinnlägger oss om att dessa positiva strömningar som uppkommit, verkligen också leder till ett för den biologiska mångfalden positivt fungerande regelverk, där klara riktlinjer kan utmejslas så att de goda intentionerna även fungerar i praktiken.

Under senare år har det på olika håll i landet börjat höjas oroade röster avseende framtiden för våra tropikflyttande tättingar. De flesta av dem är insektsberoende. Många entomologiska forskare pekar på att utvecklingen är oroande på flera håll

*Christer med en vitryggig hackspethona.
Foto: Petra Sjödin*

för denna bas i många ekosystem, både individ- och artmässigt. De ser tydliga minskningar på flera håll, som kräver stora insatser och en hel del uppoffringar för att vi ska återfå en balans i miljö och väderlek för våra insekter. De pågående klimatförändringarna har exempelvis lett till att det tidsmässigt har blivit en dålig synkronisering mellan viktiga insektsgruppers föryngring och exempelvis de svartvita flugsnapparens datum för kullkläckning.

Vi spänner bågen inför 2025 och hoppas äntligen att vi ska få en vinter, vår och sommar som kan ge de bästa förutsättningar för de smågnagarberoende ugglorna och rovfågarna som nu har haft ett antal mycket dystra år vad det gäller föryngringen.

Christer Olsson

Stora Fjäderäggs fågelstation 40 år

– spridda hågkomster från de år som gått.

Foto: Christer Wilhelmsson

Undertecknad har alltså ett tydligt minne från en varm junidag 1974 då jag tillsammans med Håkan Olsson var ute på Atlasinventering på östra Holmön och hur vi under en paus riktade våra kikarblickar ut mot den där ensligt belägna ön i nordost som Håkan kände till som Stora Fjäderägg. Namnet på ön väcker genast funderingar hos en fågelintresserad... fjäder och ägg. Vi undrade om någon skådare någonsin hade satt sin fot där ute, på den inte alltför avlägset belägna ön med sin 13,5 meter höga fyr på toppen. Vi förstod att det var endast med egen båt som man kunde ta sig dit. Vid den tiden kände ingen av oss någon som kunde erbjuda båtskjuts. Det skulle ta många år innan vi av Åke

Sandström fick veta att en härledning av öns namn fritt översatt blir ”det randiga ägget”. Visst, ön ser på håll ut som en utslängd ägghalva i havet och på vintern bildar snödrevet blottade, urgamla strandvallar som löper runt ön likt ränder, allt eftersom den stigit upp ur havet på grund av landhöjningen.

Lördagen den 20 maj 2024 kunde ett tjugotal närvarande skådare/ringmärkare fira att det gått 40 år sedan den första inledande ringmärkningen ute på ön skedde utav Björn Olsen och Jörgen Wiklund. De hade den dagen satt upp några nät i Svagets albårder och fångat både rörsångare och näktergal. Det kändes som en rivstart och något som lovade mer. Inget boende fanns tillgängligt vid

denna tid, eftersom Sjöfartsverkets personal lagt beslag på de tomma byggnader som fyrvaktarna lämnat efter sig när öns fyr slutligen avbebyggades 1967 och hade i flera års tid använt dessa byggnader för sitt fritidsboende.

De första åren som vi ringmärkte på ön blev emellanåt tungrodda. Den på Stora Fjäderägg deltidboende Ove Janzén, barnfödd på ön, misstänkte länge att våra finmaskiga nät främst satt uppe för att fånga öns många harar. Ringmärkning av fåglar var honom tydligen något obekant. Det utreddes i ett par års tid vem eller vilka som egentligen hade nyttjanderätten till husen i den lilla fyrbyn. Utslaget blev till slut att det var Försvarets Fortifikationsenhet som hade det. Där satt vi med trumf på hand! Betänk att i mitten av 1980-talet var det glödhatt tidningsstoff kring alla främmande (ryska) ubåtar som sågs i svenska farvatten. Vilka kan bättre bevaka uppträdet av ubåtar i ytläge än fågelskådare med tubkikare! Via kontakter som vi hade högt uppe i försvarsledningen blev beslutet efter en tid att det var den nykläckta ringmärkningsverksamheten och dess personal ute på Stora Fjäderägg som skulle besitta husen. Sjöfartsverkets personal fick nöja sig med en lägenhet på norra gaveln i det som numera är vandrarhemsbyggnaden.

Björn Olsen blev tämligen omgående ansvarig för verksamheten ute på

ön och var den som drog upp riktlinjerna. Han var den av oss som hade den överlägset mest omfattande erfarenheten av ringmärkning, via många år på Ottenby och Kvismare fågelstationer. Efter ett årtionde av flyttande av näten hit och dit på ön, fick vi efter hand de mer eller mindre permanenta nätplatser som alltså rårder. En enda plats har överlevt sedan vårt första år ute på ön och det är platsen för de två nät som står längst västerut i inägan. Efter några år introducerades näthissar enligt modeller från andra fågelstationer och på Björns initiativ kunde vi efter ett par år räkna in oss bland landets officiella fågelstationer.

Den stora helgolandsfällan. Salig i åminnelse...

Foto: Christer Wilhelmsson

När jag nu tänker tillbaka på åren som varit, funderar jag ibland om det var någon viss händelse som gjorde att vi hamnade på kartan över landets mer kända fågellokaler. Den videsångare som ringmärktes 11 oktober 1985 var den första riktigt tunga fångst som gjordes ute på ön.

Tveklöst var det nog ändå fångsten av landets första svartstrupiga järnsparv 14 juni 1988 som gav oss de första stora rubrikerna. Tänka sig, det var den enda ringmärkta fågeln den dagen! De lyckliga tu som fick dela den upplevelsen var Lars Edenius och Reiner Giesler. Blott fyra månader senare hade Linus Andersson glädjen att plocka ut Sveriges första sibiriska piplärka ur ett inägenät. I och för sig har den följts av närmare ett hundratal fynd runt om i landet av arten, men känslan av att ha plockat ut landets allra första kända exemplar kan ingen någonsin ta ifrån Linus.

Om förmiddagen den 5 september 1991 fann Henrik Hansen och Jan Rasmussen en piplärka i en av cementgångshissarna som inte liknade någon av dem de tidigare stött på. Hur de vände och vred på den föll

bitarna inte riktigt på plats. Den påminde en del om en rödstrupig piplärka i höstdräkt, men var ändå något annat. Detta var innan mobiltelefonerna slagit igenom, så man fick ringa sina samtal på husets fasta telefonlinje. Första samtalet gick till Björn Olsen, som snart anade att detta kunde vara något oförglömligt stort: landets första tundrapiplärka. Den dokumenterades på längden och tvären i märklabbet och visst var det så: den allra första och hittills enda i landet av sitt slag. Fågeln släpptes och sågs en stund senare i inägan, återfångades ett par dagar senare till uppvisande för nyttillkomna kryssare. Därefter var den som bortblåst. Det ända till Samuel Hansson återupptäckte den skulande piplärkan i inägan nästan två veckor senare; han hade rest in till fastlandet strax innan fångsten men fick här en härlig revansch.

Foto: Christer Wilhelmsson

Gryning. En dag full av möjligheter tar sin början.

Lördagsmorgonen den 18 oktober 1997 var mycket blåsig på Västra Kvarken. När jag och Thomas Sundström med två söner anlände till Norrfjärdens färjeläge för att ta morgonfärjan denna lördag sa färjeskepparen: ”Tyvärr, 17 meter per sekund från sydost är för mycket. Kom tillbaka lagom till eftermiddagsfärjan, vinden ska mojna under dagen”. Så gjorde vi. Den kommande överfärden gick utan problem. Fulla av den energi som ingjuts i en när man är nyanländ till Fjäde-rägg, knatade Thomas och jag ner till Gamla hamnen för att sätta upp dessa alltid lika spännande nät om söndagsmorgonen.

Just som den uppgående solen skickade sina första strålar emot oss, såg jag hur det på ett av de ihoprullade näten av de så kallade träsknäten satt en distinkt tecknad fågel, som jag genast igenkände från en minnesbild ur någon fågelbok: en utfärgad hanne av isabellatörnskata. Träsknäten sattes på plats men vår väntan blev lång. Vid tvåtiden om eftermiddagen satt törnskatan ohjälpligt fast i det nät på vilket den suttit i gryningen. Bitsk var den, nästan ilsk minns jag, när jag tog ut den.

Ringmärkning skedde, samt tagande av alla tänkbara mått, följt av den obligatoriska fotograferingen (av Thomas Sundström). Vi talade nu i de vid den här tiden alltmer

spridda mobiltelefonerna med folk på fastlandet, som kunde meddela att detta var det fjärde fyndet för landet. Gott så. Åren gick. Man började kring 2010 alltmer använda sig av genetisk kartläggning för att bygga det systematiska trädet med sina förgreningar för att få bättre ordning på de olika fågelarternas släktskap. Plötsligt stod vi där med faktum. De tre tidigare fynden i landet av denna art hade dels tillhört den närbesläktade turkestantörnskatan eller fåglar som inte kunnat bestämmas tillhörande nyss nämnda art eller det som nu var den egna arten isabellatörnskata – som hör hemma i Mongoliet och i västra Kina. Fågeln var kvar i Gamla hamnen under hela måndagen och kunde då beskådas av ett mindre antal tillresta skådare. Även tidig förmiddag om tisdagen såg jag den sitta väl synligt i albården för födosök. Jag avdelades då för att hålla den under uppsikt fram till det att ett nytt gäng skulle kommit till ön, innehållande bland andra Stefan Ericsson. Jag hade stenkoll på den fram till ungefär en kvart innan den från Nya hamnen anländande skådarhoppen hade nått fram springandes över hedmarkerna. Den hade då flugit in i ett litet och väl avgränsat buskage där hissnetet i Gamla hamnen sitter idag. Jag rekommenderade de ivrigt nyanlända att omringa dungen. Så blev det gjort. Det var bara det att det lilla buskaget var tomt. Absolut tomt på någon törnskata. Omgivningarna spanades av i allt vidare cirklar utan

resultat. Kvar stod jag och fattade inte ett dugg av vad som hade hänt. Fågeln återsågs ej mer.

Alla ni som besökt Stora Fjäderägg åtminstone några gånger sitter säkert inne med fina, gripande eller humoristiska minnen från ringmärkningen ute på ön. Det blir alldeles för långt att återge ens en bråkdel av dem här, men dessa minnen har säkert bidragit till att så många, så gärna återkommit till denna ö eller gjort utmärkt reklam för den i skådar kretsar. Ingen vet om vi fortfarande ringmärker där ute om ytterligare 40 år.

När vårsäsongen 1997 var avslutad kunde jag, som på den tiden var bokningsansvarig, till min förfäran konstatera att inte en enda person hade anmält sig som ringmärkare eller assistent inför den kommande höstsäsongen. Det var som om nyhetens behag inte längre fanns där bland de flesta av dem som tidigare år hade skött verksamheten ute på ön. Många verkade lite mätta på att avsätta semesterveckor för vad som möjligen kunde upplevas som repriser av tidigare upplevelser.

Jag ringde upp Björn Olsen, som alltså var stationschef, och förklarade läget i mitten av juni. Björn beklagade sig och var tyst en stund innan han sa: ”Nu ska vi vara mycket drastiska och kolla hur mycket folk egentligen bryr sig om vår ringmärkning på Fjäderägg. Vi lägger

ner hela skiten och offentliggör det med braskande rubriker. Vi skriver att det beror på bristande intresse”. Björns strategi tog skruv. Innan juli månad var över var höstsäsongen plötsligt fullbokad ända fram till 24 oktober. Sedan har det rullat på som tåget. Inga senare planer på att stänga verksamheten för gott har funnits. Tvärt om, ser vi i dag hur intresset stigit under senare år för att delta och detta har vi mottagit ödmjukt och mycket tacksamt.

Några av våra mest trogna besökare är en grupp engelsmän från Yorkshire, bland vilka Peter Bowman och Stephen Worwood har varit med alla år de besökt oss sedan 1994. Jag har frågat dem vad det är som motiverar dem att återkomma år efter år. Dels har de berättat att det är fascinerande hur en ödslig utpost som Stora Fjäderägg kan vara så pass nära en stad som Umeå. Dels har de kommit för den tämligen unika sammansättning av arter som vi ringmärker varje år. De har också nämnt att om en plats som Stora Fjäderägg hade legat i England hade det konstant varit minst 150 personer på ön varje dag vår och höst. Vid flera tillfällen sedan 1994 har de fått ha ön och dess ringmärkning alldeles för sig själva. De har beskrivit det som ett stort mått av livskvalitet. Fyra av dem firade i september 2024 ett eget litet 30-årsjubileum ute på Fjäderägg, med Peter och Steve i spetsen.

Åter till jubileumskvällen 20 maj 2024. Vi har hunnit samla på oss en imponerande mängd historier utifrån ön under dessa år och några av dem kom fram under den mycket spirituellt laddade kvällen. Tänkte dra några av dem här

En sensommardag för tiotalet år sedan hade fågelstationens ringmärkare en liten introduktion om vad vi håller på med ute på ön för en grupp vandrarhemsgäster. Först hade man gått igenom våra procedurer: sätta upp nät, plocka fåglarna ur näten och sedan ta mått och ringmärka dem. Därefter fick de följa med på en nätrunda. När man kom till inägan utropade en man förskräckt:

Oj, så mycket nät – tänk om fåglarna skulle råka fastna i dom!

Hösten 1985 hade vi börjat fanga ugglor nattetid. Vi hade en bandspelare utplacerad i inägan, men när vi uppmärksammade att uggloropen inte ens hördes till vår bostad på ön, började vi tänka på att det vore på sin plats att fixa högtalare. Nästa dag hittades två jättestora högtalare som lämnats kvar i huset sedan tiden då fyren var bemannad. Jodå, det funkade bara bra att koppla in dem till vår kassettbandspelare. Nästa kväll skruvade vi på dem med full effekt och gick till sängs belåtna med att de där uggloropen skulle kunna höras nästan ända till

Petra Sjödin med två nattmärkta pärlugglor.

Foto: Christer Wilhelmsson

Foto: Christer Wilhelmsson

Christer Wilhelmsson med en nyss ringmärkt hökuggla i oktober 2019.

Trappudden. Varannan timme gick en av oss upp och kollade fångsten, allt medan evighetsbandet rullade på i bandspelaren. Vid den här tiden bodde tidigare nämnde Ove Janzén periodvis ute på ön med sin fru. Så ock denna helg. Vi vaknade mitt emellan två nätrundor av att Ove kom inrusande och ropade för full hals: "Pojkar, vad håller ni på med!". "Vad då, undrade vi?". "Gå ut får ni höra", svarade han kort. Från inägan kunde höras dånande rockmusik med David Bowie live på något som nästan var konsertvolym. Evighetsbandet hade tydligen strulat och råkat vända på sig, kunde vi konstatera.

Så har vi historien om Per och

Koen. De var långliggare hela hösten 1990. När de anlände i början av augusti hade de inte räknat med de på den tiden mycket höga matpriserna, jämfört med hur det var i Danmark respektive Nederländerna. Deras lågbudgethöstexpedition medförde att deras matkassa var slut en bit in i september. Då hade de sex veckor kvar av den planerade vistelsen. Men, motiverade som de var till att fullfölja sin vistelse, fann de på råd. Vid den här tiden hade Björn Olsen lämnat en fullt sjövärdig båt på ön, en sorts nödbåt vid oförutsedda händelser. Därtill fanns det två fiskenät bland våra prylar ute på ön. Fiskelyckan var god för de båda under de återstående veckorna, om

än lite enahanda eftersom de nästan bara fick sik. Så det fick bli kokt sik, stekt sik, grillad sik, sik med lingon från ön samt ytterligare ett dussin sätt att tillreda denna matfisk. Jodå, de härdade ut resterande veckor av höstvistelsen; tror inte heller att de drabbades av skörbjugg...

Mycket mer av fina historier vaskades fram under kvällen, men mitt avtagande minne låter mig inte återberätta fler.

Om vi övergår till det rent fågelmässiga hittar vi mycket i den samlade statistiken. Antalet fåglar som hade

ringmärkts på ön till och med 2023 uppgick till 305 788 av totalt 147 arter. Det ger ett årssnitt på 7 645 märkta individer. Ser vi på enskilda artsummor finns mycket att förtälja. Exempelvis är Stora Fjäderägg ingen plats man förknippar med rastande vadare, men i märkprotokollen ryms både småsnäppa, mosnäppa, kärnsnäppa, dubbelbeckasin, svartsnäppa, ros Karl och smalnäbbad simsnäppa. Sångarna är väl representerade med 23 ringmärkta arter, bland andra:

flodsångare, fältsångare, nordsångare (3 ex), bergsångare, bergtjgasångare och videsångare (4 ex).

Foto: Christer Wilhelmsson

En av 275 ringmärkta tajgasångare på Stora Fjäderägg.

Foto: Christer Wilhelmsson

En av våra 37 ringmärkta tajgablåstjärtar.

Höga märksiffror har vi uppnått av lundsångare (110 ex), tajgasångare (275 ex) samt kungsfågelsångare (100 ex).

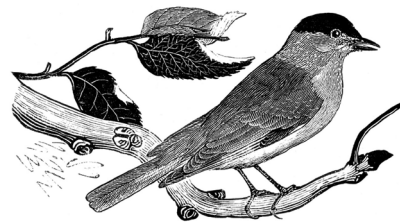
Övriga i Västerbotten sällsyntare arter som ringmärkts är: Turturduva (1), härfågel (1), vitryggig hackspett (2), mongolpiplärka (1), sibirisk järnsparv (2), sydnäktergal (3), lappmes (2), sommargylling (1), dvärgsparv (22) samt gyllensparv (1).

Av de arter som ligger i topp vad det gäller totala ringmärknings-summor 1984 – 2023, hittar vi på första platsen kungsfågel (86 037 ex), därefter gråsiska (56 693 ex), lövsångare (55 845 ex) och bergfink (17 152 ex). Kungsfågel och lövsångare har uppvisat vikande trender efter millennieskiftet medan det motsatta kan sägas om gråsiska och bergfink. Våra totalt 1 380 ringmärkta videsparvar har lockat folk

från Sydsverige till ön, liksom 523 märkta tallbitar och 34 ringmärkta tajgablåstjärtar.

Ur den digra samlingen av återfynd kan nämnas en gök från Egypten, törnskata från Saudiarabien, lövsångare från Zimbabwe, svarthätta från Syrien en videsparv från östra Kina och inte minst en orre som ringmärktes på Fjäderägg och återfanns död en tid senare på Trappudden på nordligaste Holmön.

Christer Olsson

Svarthätta

Berglärkans uppträdande i Västerbotten 1975 – 2024

När det dök upp en berglärka i Umeå uthamn 9.10 denna höst (2024) tänkte jag spontant: ”oj, vad trevligt, den är ju så ovanlig nu-förtiden”. Eller, är det verkligen så denna arts uppträdande ser ut i landskapet Västerbotten? För att få fakta att gå på gjorde jag en djupdykning i Artportalen samt den årliga fågelrapporten från rnk Västerbotten för att kunna bilda mig en uppfattning om hur det verkligen ser ut. Jag började söka från och med 1975 – det år då modern fågelrapportering i Västerbotten började fungera på det sätt som vi känner den idag.

Går vi ännu längre tillbaka i historien finner vi mest svepande uppgifter, i stil med att ”den var mer talrik förr i tiden” och liknande omdömen. Från Norsjö kommun anges berglärkan som en ”troligen allmän art” under 1800-talet och början av 1900-talet. Den anges ha varit sedd ”i stora massor” i nämnda socken i slutet av 1800-talet, men att den inte hade setts på många år 1930. Från Lövsångers socken angavs denna lärka 1940 som en art som ”blott visar sig under flyttningarna”. Dock finns bara ett närmare angivet fynd före 1940 från nyss nämnda socken: 5 ex

vid Gärdefjärden 5.10 1936. I landskapets södra kustland har berglärkan noterats sparsamt under främst vår och höst sedan 1930-talet.

Från Holmögadd finns tre tidiga fynd med datumangivelse: 1 ex 13.5 1924 (skjutet), 4 ex 9.5 1936 samt 5 ex 15.5 1936. På en grusplan vid Maja Beskow-skolan (dåtida Östra gymnasiet) hittas två fynd av enstaka ex som rastade på en grusplan vid skolan 3-5.12 1960 samt 11-12.1 1971. Tre fynd finns från området kring Ekmanskullen, Teg, från 1960-talet: 5 ex 23.4 1961, 2 ex som övervintrade i en hästhage 21.1-11.4 1968 samt 1 ex 20.4 1969. På Gran i Umeås västra utkanter sågs ett övervintrade ex 20.2 – 1.4 1970 och på samma plats i en fågelmatning tillsammans med gulsparvar 1-16.3 1971 (som mest 3 ex). Från Hörnefors finns ett sent vårfynd: 19.5 1973. De flesta fynden från åren 1960 – 1974 är dock från Skelleftetrakten, främst på fälten kring Innervik, där åtta vårfynd av 1-7 ex och tre höstfynd av 5-12 ex gjordes under dessa år. Teorier har framförts om att det i första hand är berglärkor från den lilla stammen i finska Lappland som vi ser i vårt landskap. Detta på grund av att de

berglärkor som häckar i de svenska och norska fjälltrakterna har sydliga och sydvästliga flyttvägar till och från övervintringsplatserna. Dessa

uppgifter är dock 25 år gamla och jag har inte kunnat hitta uppgifter om huruvida berglärkan alltså finns kvar i den finska fjällvärlden.

Månadsvis fördelning av fynden 1975 – 2024:

Januari: 3
 Februari: 3
 Mars: 6
 April: 54
 Maj: 22
 Juni: 1
 (1 ex nära Vindelns 13.6 1985)
 Juli: 0
 Augusti: 0
 September: 2
 Oktober: 56
 November: 11
 December: 3

Vi ser att det är en klar dominans av fynd i april och oktober. Fynden är relativt jämnt fördelade i månaden april, medan oktoberfynden främst är gjorda under datumen 10-25. Tabellen är utförd så att om ett ex stannat på en plats 31.10 – 1.11 har fynd angivits både för oktober och

november. Senast vi hade övervintrande berglärka i landskapet var på Dävamyrens soptipp 2003/2004. Nämnas i sammanhanget bör att ungefär vid denna tid belades denna lokal med besöksförbud och höga säkerhetsstängsel.

Årsvis fördelning av fynd och antal (inom parentes) 1975 – 2024:

1975: 5 (160)	1992: 2 (3)	2008: 3 (5)
1976: 1 (2)	1993: 1 (1)	2009: 3 (4)
1977: 6 (10)	1994: 1 (1)	2010: 4 (4)
1978: 1 (5)	1995: 5 (8)	2011: 1 (1)
1979: 2 (2)	1996: 2 (4)	2012: 1 (2)
1980: 4 (36)	1997: 6 (7)	2013: 0
1981: 8 (123)	1998: 7 (10)	2014: 2 (2)
1982: 7 (16)	1999: 2 (2)	2015: 0
1983: 5 (9)	2000: 5 (8)	2016: 1 (1)
1984: 4 (8)	2001: 1 (1)	2017: 2 (2)
1985: 5 (8)	2002: 2 (2)	2018: 1 (1)
1986: 6 (8)	2003: 2 (2)	2019: 1 (1)
1987: 3 (4)	2004: 1 (1)	2020: 2 (2)
1988: 5 (6)	2005: 4 (6)	2021: 0
1989: 2 (2)	2006: 2 (2)	2022: 0
1990: 4 (7)	2006: 2 (2)	2023: 2 (2)
1991: 4 (4)	2007: 0	2024: 4 (4)

Under åren 1975 – 2006 finns det årliga fynd av berglärka inom landskapet Västerbotten. Nio år har endast ett fynd av ett ensamt exemplar gjorts: 1993, 1994, 2001, 2004, 2011, 2012, 2016, 2018 och 2019. Fem år har inte ett enda fynd gjorts: 2007, 2013, 2015, 2021 och 2022. Notera att alla fem åren utan fynd finns från femtonårsperioden 2007 – 2022. Fem av de gjorda fynden avser minst tvåsiffriga antal berglärkor: Hela 150 ex vid Deger-näs by 18 – 25.4 1975, 32 ex vid Innervik, Skellefteå, 24.4 1980, 75 –

80 ex på samma lokal 28.4 1981, 15 ex Ostvik, norr om Skellefteå, 28.4 1981 samt 13 ex Tjärn, Skellefteå, 10.5 1981. Vi finner således att alla fynd av minst tio ex är mer än fyrtio år gamla.

Man behöver inte vara statistiker för att finna att berglärkan minskat i antal i vårt landskap sedan 1975. Det avgörande tappet i antal skedde under första halvan av 1980-talet. Senast vi noterade ett fynd med ett tvåsiffrigt antal fåglar av 1981.

Topplista över fyndlokaler 1975 – 2024 med antalet fynd:

Umeå uthamn: 30
 Holmsunds skärgård: 24
 Röbbäcksslätten/Degernäs: 19
 Hörnefors (Fabriksviken och Tuppholmen): 10
 Stora Fjäderägg: 7
 Bjuröklubb (Storsand och Grundskatan): 6
 Innervik, Skellefteå: 5
 Holmö by och Lillhällan: 5

Totalt har berglärkefynd gjorts på 27 lokaler under åren 1975 – 2024. De lokaler som ligger längst ifrån kusten är Vindelns (tre fynd), Brånsjön (två fynd) och Österbacka, Tavelnsjö (ett fynd).

Foto: Joel Hallingfors

Berglärka som gömmer sig på Röbbäcksslätten 13.11 2020

Foto: Lars-Göran Boström

Berglärka i vägkanten vid Degernär 5.4 2024

Vad säger då alla dessa fynd om var och när man har störst chans att se berglärka i Västerbotten? Ser vi enbart till de bifogade tabellerna finner vi att störst chans att se arten i vårt landskap är under ett besök i Umeå uthamn under perioden 10 – 25 oktober; precis den tid då ett ex uppenbarade sig där hösten 2024! Samtidigt finner vi att söker man efter arter i det västerbottniska inlandet är sannolikheten liten att hitta en berglärka. Dock måste man här väga in att huvuddelen av fågelexkursionerna i Västerbotten sker kustnära.

Som svar på den inledande frågan huruvida berglärkans minskning i Västerbotten är ett sentida fenomen, kan vi utifrån tabellerna i denna artikel utläsa att arten är tydligt mer sällsynt i dag i landskapet jämfört med hur det såg ut 1975. Den avgörande minskningen tycks dock ha skett redan vid 1980-talets början, med en trend som därefter på längre sikt varit mycket långsamt fallande.

Christer Olsson

Vitryggiga hackspettens förekomst i Västerbotten 2024

Det var inte bara Stora Fjäderäggs fågelstation som firade 40-årsjubileum under 2024, det har även västerbottensgrenen av Projekt vitryggig hackspett gjort. Den 8 april tackade undertecknad för sig som ansvarig för Västerbottens del. Det skedde på 40-årsdagen efter det att jag inledde de regelrätta inventeringarna i länet, varvid jag lämnade över en av Kjell Wågberg i trä tjugigt snidad vitrygg till Roger Olofsson, som varit mycket aktiv inom projektet de senaste tio åren.

Roger har i många års tid jobbat mycket aktivt med skydd av viktiga fågelbiotoper och under det senaste decenniet främst med skydd av västerbottniska vitryggsbiotoper. Under denna tid har han hunnit bygga upp ett imponerande nätverk bland myndigheter, privatpersoner och vitryggsengagerat folk runt om i länet. Undertecknad kommer hädanefter att inta en mer undanskymd roll i projektet och kommer främst att syssla med inventeringar och föredrag om vitryggen. Vi önskar Roger ett stort lycka till i detta spännande projekt. Han kommenterar följande:

"Det känns som ett hedersuppdrag

att ta över ansvaret efter Christer, det är stora skor att fylla! Samtidigt som det i nutid finns många fynd och häckningar i vår del av landet har jag insett att det är klokt att vara ödmjuk för framtiden, trots att situationen för vitrygg i Sverige ser bättre ut än på många år. Det känns tryggt att Christer är kvar i projektet, hans långa erfarenhet och stöd som mentor och vän är ovärderligt."

Likt de senaste åtta vintrarna sattes späck upp på tolv väl utvalda platser i länet vintern 2023/2024, där det funnits vitrygg under senare år samt i områden där biotoperna är de rätta. Nio av platserna har fått besök av arten vid minst något tillfälle under den gångna vintern. Under årets första vecka inträffade sex dygn i sträck då temperaturen kröp under 30 minusgrader, vilket inte skett sedan 1987. Inom ett område med uppsatt späck uppmättes ner till minus 41 grader en av de kalla januaridagarna. Vi anar att minst någon vitrygg strök med under dessa kalla dygn. Utav årets fem konstaterade, lyckade häckningar låg fyra av dem i områden där det fanns kontinuerlig tillgång på späck under hela vintern. Årets fem funna bon låg i gråal (2), björk (2) samt i jolster (1). Samtli-

ga fem boplatserna hyste par även 2023. Därutöver hittades ytterligare fyra vitryggpar med okänt häckningsresultat i lämplig häckningsbiotop våren 2024. Hos ett av paren där häckning inte kunde konstateras, kan vi utgå ifrån att det med stor sannolikhet inte förekom något häckningsförsök, eftersom hannen var färgmärkt (skedde hösten 2023 som 1K-fågel). Vi vet sedan tidigare att det finns få dokumenterade fall där 2K-fåglar lyckats genomföra framgångsrika häckningar.

Vårens inventeringar efter främst trummande vitrygg inleddes 11 mars och avslutades 24 april. Vädret var mestadels mycket lämpligt, med få nederbörds morgnar och som regel ganska svaga vindar. Endast tre morgnar rädde olämpligt inventeringsväder under perioden. Skarföre rädde ovanligt många morgnar, vilket underlättade inventerandet avsevärt. En handfull morgnar var dock temperaturerna så låga att de låg på gränsen till vad som kan anses vara lämpligt ur inventeringssynvinkel.

Den hona som färgmärktes 3T den 1 november 2019 hänger ännu med.

Foto: Christer Olsson

I det ordinarie inventeringsprogrammet ingick 36 lokaler att kolla upp runt om i länet – lokaler som valts ut i samråd med länsstyrelsen och Projekt vitryggig hackspett. Utöver dessa fick ett tiotal platser besök av vitryggsinventerare under våren, platser där ensamma vitryggar sågs vid enstaka tillfällen under våren eller där ett större antal färska, intressanta hackspår i gråal och sälg hittades under våren.

Som nämnts tidigare fanns fyra ytterligare par under häckningstid i mycket lämpliga häckningsmiljöer. Vi misstänker att tre av dessa fyra par inledde häckning, men tyvärr fanns det inga tillgängliga boletare under den mest intressanta perioden. Under boletningsperioden (i år 9 maj – 16 juni) var många för ändamålet lämpliga personer involverade i bland annat den stora Holmöninventeringen och många andra fågelprojekt, varför ingen skugga ska falla över dem som inte kunde ställa upp.

I vanlig ordning återfanns under vårens inventerande även ensamma fåglar som var revirhållande. Totalt rörde det sig om fem hannar, fyra honor och två som inte till könet kunde bestämmas. Den totala summan av kända vitryggar i Västerbottens län låg således efter vårsåsongen 2024 på 29 exemplar.

Liksom tidigare år har vårt mycket väl fungerande nätverk av vitryggs-

intressenter omfattat personal inom det rikstäckande Projekt vitryggig hackspett, ansvariga på länsstyrelsen (främst Malin König), kommunbiologerna i Umeå och Skellefteå, skogsbolagen Holmen och SCA, centrala fågelskyddspersoner vid BirdLife Sverige, Skogsstyrelsen och ett tiotal vitryggsintresserade privatpersoner som bor på platser i länet som sällan får besök av oss inventerare.

Ekonomiskt stöd har under 2024 erhållits från Petra Lundsbergs stiftelse, Projekt vitryggig hackspett centralt, länsstyrelsen i Västerbotten och Världsnaturfonden. Mia Eriksson på BirdLife Sverige har koordinerat den ekonomiska biten. Ett hjärtligt tack måste riktas till alla ni som inventerat vitrygg i länet under 2024: Ralf Norberg, Tommy Magnusson, Mikael Wikström, Ulf Skyllberg, Lars Edenius, Jon Andersson, Thomas Sundström, Per Bernhardsson, Leif Vestermark, Leif Bildström, Anna Hallmén, Lars-Göran Boström, Jonas Jönsson, Elias Forsberg, Jan Roslin, Niklas Munck, Linus Andersson, David Roxén, Dag Österlund, Andreas Garpebring, Severin Seuss, Åke Gustafsson samt likt tidigare år Christer Olsson och Roger Olofsson.

Trots kärva år för naturvård generellt i vårt land, kan vi redan nu säga att allt tyder på att den ekonomiska biten ska lösa sig för att vi ska

Hannan A8, ringmärkt hösten 2023, avlästes i april 2024 bara några kilometer ifrån märkplatsen.

kunna genomföra ett omfattande vitryggsinventerande runt om i länet även under 2025. Tidigare vintrar har vi i länsstyrelsen regi haft 12 fasta späckplatser i länet. Vintern 2024/2025 utökas de med ytterligare en lokal. Tids nog kommer projektet att börja använda lite mer teknik för inventeringar, ifall vi kan lösa den ekonomiska delen för det. Det handlar då främst om åtelkameror och ljudboxar som ska inköpas.

När detta skrivs den 18 oktober har vi ännu inte sett någon tendens till

ett inflöde av vitryggar österifrån denna höst. Vi har heller inte hört något om ett utsträck över Norra Kvarnen från den finska sidan denna höst.

För Projekt vitryggig hackspett i Västerbotten: Christer Olsson och Roger Olofsson

Foto: Christer Olsson

Fågelföreläsning av Otto Holm 1904

Härförleden kom Dag Österlund, via sin svärfar, över ett unikt tidsdokument i form av ett långt referat från en fågelföreläsning som lektor Otto Holm (1866 – 1950) höll i Umeå i december 1904. För er som inte närmare är bekant med denne man, kan jag nämna att han var den första västerbottnings som nådde nationellt rykte som kunnig ornitolog. Jag känner att vi inte kan undanhålla vår läsekrets detta uppfriskande, 90 år gamla, referat. Ha i åtanke att sätta in texten i sitt rätta tidsperspektiv; ämnet ekologi blev etablerat först på 1960-talet. Notera hur olika fågelarter minskat eller ökat sedan Holm höll sitt föredrag.

”Det är inte en dag för tidigt att människorna mer allmänt börjar hörsamma uppmaningen: Se på fåglarna under himmelen! Iakttagelseförmågan skärpes, sinnet lyftes, ty i fågelvärlden upptäckes med lätthet så mycket skönt i varje åder, som av skapelsen och livet sig förräder.”

Först i systematiken har vi den stora, svarta korpen, som hör hemma i fjälltrakterna, men även häckar vid kusten, exempelvis vid Obbola. Det är en klok filur. Då han ska spisa musslor, flyger han med musslan ovanför någon klippa och släpper den mot stenhällen så att skalet krossas. Han tjuvvittjar fågelfång-

arens snara eller spisar uppskölda fiskar, då han inte finner någon ung harstek, sorkar eller råttor. Invid Umeå vistas nu åtskilliga korpar.”

”Kråkan är en otäck boplundrare. Hon tömmer på en gång ett helt ejderbo. Sedan hon ätit sig mätt, hackar hon av rent okynne sönder de andra äggen. Skatans gyllene yta lätt bedrager, om man går till ytan blott, ty ack vad karaktär hon har! Hon anses vara den värsta boplundrare! Stackars trastarnas, bofinkarnas och svalornas små hem och barn! Hon river sönder, dödar och äter de små raringarna.”

Foto: Christer Olsson

Kråkan är en otäck boplundrare, enligt Otto Holm.

”Råkan häckar här i undantagsfall, kajan likaså. Den sistnämnda på Stora hotellets tak. Nötkråkan har uppträtt i Jörn strax efter år 1900. Staren, denna allmänt omtyckta sångare, har invandrat under

senare tid. Före mitten av 1800-talet uppträdde den på Backen under annat namn – körksparven. Till Teg inkorporerades den på 1860-talet, 1890 gästade den Lövånger men 20 år dessförinnan hade den erövat Skellefteå.”

”Tallbiten, kallas dumsnuten, därför att då den oefaren med människornas ondska anländer från fjälltrakterna, fångas lätt med snaror, som fångstmannen med hjälp av en käpp får sätta om halsen på den godtrogne. Bofinken, eller tvinten, döljer skickligt sitt bo i granar. Om han sätter det i en björk, fästes det med spindelväv. De har till och med övervintrat under en hel vinter med

ända ner till minus 30 grader. Detta möjliggjordes tack vare vänliga människor. De erhöll bland annat ångkokta havregryn hos en jägmästare och hampfrö hos en ombudsman. På våren kommer hannen en vecka för honan. Dess latinska namn *Coelebs* betyder ogift. Enligt undertecknads uppfattning kan man lära av bofinkhannens förutseende omtanke, att fästmannen bör ombesörja att bostad finns till hands, innan man går åstad och gifter sig och bildar familj.”

”Grönfinken har först på senare år börjat utbreda sig norrut. Den lilla grönsiskan är en omtyckt burfågel. Dess bo anses vara det bäst dolda.

Foto: Christer Olsson

Tallbiten fångas lätt med snaror, påstod Otto Holm.

Ortolansparven är numera vanligare hos oss i Västerbotten än gulspärven. Sävspärven (kransspärven) är vanlig i fjälltrakterna men förekommer ock på Holmön. Lappsparven vistas i vide- och björkregionen bland de lägre fjällen. Under sin flyttning visar den sig ofta på Holmögadd. Blåmesen är synnerligen vacker och hannen så artig mot sin fru att han till och med bjuder henne mat under flykten. Lappmesen förekommer ej blott i Lappland, utan den har till och med en gång funnits häckande i Nordmaling.”

”Törnskatesläktet är fasaväckande, ty de angriper sitt offer både med näbbar och klor. Och nåde den, som råkar komma i dess klor! De värnlösa stackarna spetsas levande på törnetaggar. Villebrådet styckas, där det sitter på taggen eller också fästes det i en grenklyka där slaktaren utför sitt arbete med den starka näbben. Varfågeln, eller större törnskatan, vistas i nordligaste Norrland upp mot fjällen, men den har även funnits häckande i Avan, Lövånger. En varfågel som slagit en koltrast och släpat den på skaren ett tjugotal meter, nedsköts. Det

Foto: Christer Olsson

Törnskatan kallades skogsstenskivatta på Holmögadd, berättade Otto Holm.

befanns att trasten vägde 90 gram medan varfågeln vägde endast 71 gram. Varfågeln har fått sitt namn av att den är var – vaken, varsam, uppmärksam, likt en gårdvar. Förr i tiden användes varfågeln till hjälp vid fångandet av jaktfalkar. Törnskatan är sällsynt i Norrland, saknas i Lappland, men har ökat i antal under senare år i norr. På Holmögadd, där man även funnit dess bo, kallas den för skogsstenskivatta.

”De tre hos oss förekommande svalorna (back-, hus- och ladusvala) torde vara allmänt bekanta, åtminstone i de byar där man föredrar svalor framför skator och gråsparvar. Det gör vi väl alla, tycker någon. Nej, stopp! Den som låter boplundraren skatan bygga och bo vid sitt hem och den stridslustne tjuvflipen, gråsparven, befolka småfåglarnas holkar, han driver därmed ifrån sig svalor och andra svaga och värnlösa sångfåglar. Därför, hjälp de svaga! När icke vid din barm de tre ormar: kråka, skatan och gråsparven!”

”Gökens dräkt har en omiskännlig likhet med en liten rovfågels, och hans flykt påminner i hög grad om sparvhökens eller stenfalkens. Den likhet, som kostat mången gök livet, har länge iakttagits av allmogen som säger att när göken slutat gala, blir den en hök.”

”Den majestätiska sångsvanen häckar numera ej i vårt län, men ännu på

flera håll i Norrbottens ödemarker. Ett sådant rart storvilt borde kunna finna en lugn vrå i Västerbotten. Den välklingande svansången har bevekt mången jägare. Hemmansägare Grahn i Ruskträsk har förtäljt att varken hans far eller farfar, som båda varit i krig, förmådde att nedlägga en svan. När en flock sångsvanar rastade vid en vak i Ruskträsket hade Grahns farfar smugit sig dit, men när han kommit inom skotthåll, kom han sig ej för att lyfta bössan till skott. Fåglarnas oskuldsvita dräkt, deras vackra spel och makarnas ömhet mot varandra, gjorde den gamle krigaren vek i hjärtat. Han vände hem utan att skrämma dem. Väl hemma blev sonen förvånad över faderns pjunkighet och drog i väg med muskedundret. Framme på plats grep den härliga synen även honom och svanesången försatte hans hjärtesträngar i sådan vibration att han slängde geväret på axeln och gick i faderns fotspår hem, fylld av stum beundran för den makt, som utan våld tvingar den mäktigare att nedlägga vapen. Må alla länets invånare enhälligt och med hänförelse hälsa denna fredens ängel välkommen, när den åter igen försöker slå ner sina bopålar här!”

”Fiskgjusen kallas på en del håll oriktigt för fisktjuven. Han fiskar på sitt eget vatten, ej i smyg, han tjuvfiskar icke. Man kan ej fridlysa fiskevattnen för honom, då han står över lagen. Duvhöken kallas ofta för

Foto: Christer Olsson

Den majestätiska sångsvanen häckar numera ej i vårt län, förkunnade Otto Holm 1904.

spänning, eftersom den gärna fångar (spänner) tjäderstekar. De förefaller vara ett ganska hårdhärtat herrskap. Det händer nämligen att om en unge råkar ramla ur boet och skadar sig, så tar honan upp honom till mat åt syskonen. De flesta sparvhökar flyttar bort från Sverige om hösten – det är en farlig rovfågel, som döljer sitt bo i den täta granskogen. Vid ett bo, där honan hade skjutits, fann man en vecka efteråt 36 järpar som hannen hade burit dit. Kungsörnen har åtta par som häckar i vårt län. Naturligtvis ska Norrbotten vara värre. Där finns tio gånger fler av dem.”

Textåtergivning: Christer Olsson

Havsörnen i Västerbottens län

Jan-Erik Wallin

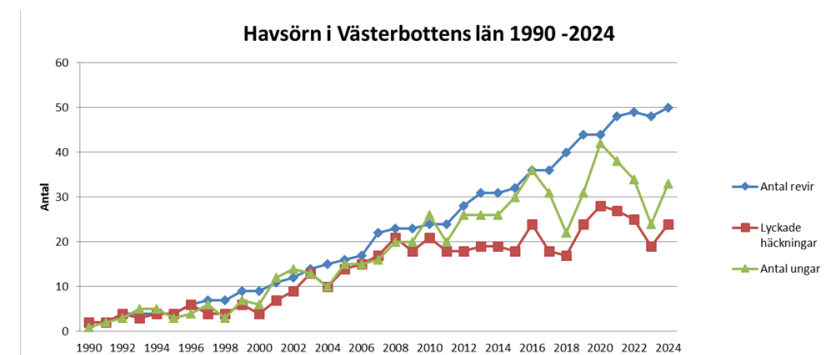
Efter en period på tre år med sjunkande andel av flygga ungar (2021 – 2023), får vi en vändning under 2024. Andelen flygga ungar ökar, från 24 ungar (2023) till 33 ungar (2024). Antalet påbörjade häckningar ökar från 28 (2023) till 35 (2024). Under 2024 noterades 50 kända revir, två fler än 2023.

Fågelinventeringen på Holmöarna

I början av juni månad (2024) gjordes en omfattande fågelinventering på Holmöarna. Tack vare inventeringen hittades två nya boplatser (i kända revir). Glädjande nog kunde vi notera att häckningsframgången var god: 2 ungar i vardera boet.

Klippön Bonden

Vid besök till klippön Bonden, utanför Norrbyskär, observerades ett stationärt havsörnspar på ön. Båda individerna var adulta. Vid det årliga ringmärkningsbesöket till Boden utfört av Umedeltats fältstations medlemmar, kunde en boplatser lokaliserats på ön. Boet låg på marken. Västerbottens första kända markhäckning av havsörn. Dock konstaterades att häckningen hade misslyckats. Vid senare besök i augusti till Boden (efter att sillgrisslorna och tordmularna lämnat ön) noterades att havsörnspar var kvar på ön.

Drönbilder på samma havsörnsbo i Nordmaling, 26 maj 2024 och 21 juni 2024. 26 dagar mellan fototillfällena. Havsörnsungarna utvecklas väldigt snabbt, från dununge till ungfågel med full fjäderdräkt.

Foton: Jan-Erik Wallin.

Foto: Per Bernhardson

Boplats havsörn på klippön Bonden (2024).

Personer som har medverkat inom projektet: Jan-Erik Wallin, Torbjörn Ros, Per-Olof Nilsson, Lars-Gunnar Eriksson (Skellefteå), Allan Karlsson (Skellefteå), Krister Hedegård, Bengt Östling (Robertsfors), Hugo Mikaelsson (Malå), Tomas Boström (Kvarnriset), Lars Berglund (Holmön), Bo Strandgren (Täfteå), Holmöinventeringen 2024 och Umedeltats fältstation.

Foto: Petra Sjödin

Den långstannande brandkronade kungsfågeln vid Ängsbacka naturreservat.

Foto: Petra Sjödin

Tofslärkan som sågs i slutet av augusti i arttypisk miljö i hamnområdet i Holmsund.

Foto: Petra Sjödin

Tjockfoten som var rörlig i de södra delarna av Skellefteå kommun. Här fotad vid Bursiljum 6 augusti.

Foto: Petra Sjödin

Tuvsnäppan som uppehöll sig vid Degernäsdammen norr om Botniabanan i början av oktober.

Kungsörnsinventeringen i Västerbottens län 2023–2024

Efter fyra riktigt bra år för kungsörnen i Västerbotten blev det en djupdykning under 2023. Endast 29 lyckade häckningar och sex misslyckade i de 165 kontrollerade reviren och endast 89 revir som kunde konstateras vara besatta efter de kriterier som är uppsatta för det. Resultatet blev 34 ungar. Sorsele blev bästa kommun med sju lyckade häckningar som resulterade i tio ungar.

Därför var förväntningarna högt ställda inför årets inventeringar och hoppet fanns om ett bättre kungsörnsår 2024.

Trots hyfsad mattillgång så ökade inte antalet ungar så som vi hade räknade med. Även i år påverkade nog vädret en del, med mycket snö i vissa delar av länet under äggläggningstiden. Liksom i fjol förblev flera revir okontrollerade. Vi hoppades på att höstinventeringarna skulle visa om vi missat flera häckningar, men tyvärr så hittades inte så många fler.

Givetvis finns det säkert många förklaringar till detta. Exempelvis vädret, med en snömängd som varit stor i delar av länet. Mattillgången är en annan faktor. I stort sett obefintlig tillgång på sork har gjort att skogsfåglar och hare har minskat.

Att örnarna efter flera år av lyckade häckningar gjort ett uppehåll kan också vara en orsak. Det spelar också in att inventeringsgraden har varit sämre i vissa områden: 37 okontrollerade revir 2024 jämfört med 46 under 2023. Detta beror inte minst på att det är svårt att hitta nya inventerare i inlandet, nu när några flyttat och andra har fallit för åldersstreckket. Något som slår mig är att vi har sett ovanligt många subadulta örnar i paren även detta år. Det är inte så konstigt, då det under de goda åren producerades många ungar som nu skall försöka hitta ett eget revir och en partner. Kanske har detta påverkat resultatet en del, att äldre fåglar i flera revir har bytts ut mot yngre fåglar.

Vi har under året studerat ett revir lite extra. Det visade sig att det par som fanns där också hade en närgången yngre hona i boområdet. Boet var påbyggt och parning skedde. Trots det var den tredje fågeln väldigt närgången och hannen i paret försökte vid två tillfällen jaga i väg den. Det visade sig sedan att det inte blev någon häckning i det reviret.

Årets resultat blev 52 ungar i 42 revir. Av dessa sågs 17 flygga, 9 var 50 dagar eller äldre och 26 ungar var mellan 30 och 50 dagar. Det

blev 32 kullar med en unge och tio kullar med två ungar. Av de totalt 213 revir som vi har registrerade besöktes 176 revir och av dem var 105 besatta. Flera av de registrerade är historiska revir där vi inte har konstaterat häckning på många år. I några fall har ett enskilt revir delats upp i två. Där väntar vi nu på att det skall bli två häckningar. De presenterade resultaten kan ändras marginellt, eftersom Rovbase inte är riktigt klart i skrivandes stund. Bäst gick det för örnarna i Åsele och Storumans kommuner. Tyvärr verkar det gå bakåt för de kungsörnar som lever ovanför odlingsgränsen. Nämnas kan att det inte hittades en enda lyckad häckning i Vindelfjäl- len. Det ser ut som om våra fjällörnar håller på att försvinna helt.

I år blev 22 kungsörnsungar ringmärkta i länet. Det är ett lite bättre resultat än fjolårets 17 ungar, men antalet borde kunna öka väsentligt. Vi lider nämligen brist på boklättare. Vårt länsprojekt hjälpte till i Norrbottens län och märkte fyra ungar där. Vi har fortsatt att testa nya åtelkameror tillsammans med några personer som har lagt ut åtlar. De nya kamerorna med zoom har gjort att vi lyckats läsa av flera örnar även detta år. Vi har också fortsatt med att mata ner örnarna i revir där vi visste att de adulta redan var märkta. Då kunde vi med kamerans hjälp läsa av ringarna. Några av de vuxna örnarna var födda mellan 2,5 och 8 mil från

häckningsplatsen. Vi har också kunnat avläsa finskmärkta örnar i paren. Fortsatt användande av drönare har gjort att vi har kunnat hitta nya bon. I ett revir har vi haft kameraövervakning i det enda kända boet, där det ofta strular. I maj kläcktes två ungar men vid kamerauppsättningen den 8 juni var den ena ungen död. Den andra ungen ringmärktes och var då cirka fem veckor gammal. De adulta örnarna levererade mat ända fram till i mitten av juli, då matleveransen började minska för att sedan upphöra helt. Vi fann då att boet var helt rent från mat och matrester. Natten till den 25 juli somnade ungen in. Den samlades in och lämnades in till polisen i Skellefteå, men vi har ännu inte fått något svar från SVA. Kan det ha varit så att de vuxna väntade på att ungen skulle ta till vingarna och lämna boet och att de därför slutade att mata den eller dog någon av föräldrarna?

Tack alla ni inventerare som orkar hålla ut och även ett tack till Länsstyrelsen i Västerbotten för ett bra samarbete. Nu håller vi tummarna för ett bättre år 2025.

PS. Att vara ute i fält slår all teknik och förlänger livslängden på våra inventerare.DS

P-O Nilsson, Samordnare för kungsörnsprojektet i Västerbotten

Kungsörn Västerbotten genom P-O Nilsson

Kungsörn 2024 Västerbottens län	Skellefteå	Umeå	Nordmaling	Norsjö	Vindeln	Vännäs		Bjurholm	Malå	Lycksele	Asele	Sorsele	Storuman	Vilhelmina	Dorotea	SUMMA	Kommentar	Västerbotten	Asele Lappmark	Lycksele Lappmark	Ångermanland
	Länet:																portområden i lä				
Revir:																					
Besökta (kontrollerade)	11	3	1	6	6	1		3	7	19	35	28	25	27	4	176		28	66	54	4
Besatta revir = revirhävande par	6	3	1	4	4	1		3	6	8	25	19	12	12	1	105		19	38	33	4
Kända revir	13	3	1	6	8	1		3	9	27	37	33	30	34	8	213		32	79	69	4
Besatta de sista fem åren	9	3	1	6	6	0		3	7	22	32	27	20	19	3	158		25	54	56	4
Häckningar:																					
Lyckade häckningar (med ungar)	3	2	1	4	1	0		1	2	5	8	4	6	5	0	42		11	13	11	2
Misslyckade häckningar	0	0	0	0	1	0		0	0	0	0	1	0	2	0	6		1	2	1	0
Ungar:																					
Antal enkelkullar	2	2	1	3	1	0		0	1	4	7	3	3	5	0	32		9	12	8	1
Antal dubbelkullar	1	0	0	1	0	0		1	1	1	1	1	3	0	0	10		2	1	3	1
Antal trippelkullar																0		0	0	0	0
Antal ungar	4	2	1	5	1	0		2	3	6	9	5	9	5	0	52		13	14	14	3
Ålder <30 d																0		0	0	0	0
Ålder 30-50 d	2	0	0	0	1	0		1	3	2	1	4	8	4		26		3	5	9	1
Ålder >50 d	2	0	0	0	0	0		0	0	2	3	1		1		9		2	4	3	0
Ålder flygg	0	2	1	5	0	0		1	0	2	5		1			17		8	5	2	2
Ringmärkning:																					
Antal ringmärkta	4	0	0	5	2	0		2	3	0	3	3	0	0	0	22		11	3	6	2
Antal färgringmärkta	4	0	0	5	2	0		2	3	0	3	3	0	0	0	22		11	3	6	2
Populationsberäkningar 2019-23																25-jul					
Populationsstorlek bästa skattning																0		0	0	0	0
Populationsstorlek minimum																0		0	0	0	0
Populationsstorlek maximum																0		0	0	0	0

Härfågelhöst

Härfågeln rapporteras sedan lång tid i stort sett årligen i vårt landskap med enstaka exemplar. Nästan alla fynden är från slutet av september – i början av november. Lennart Risberg skrev en intressant artikel i Vår Fågelvärld nr 3 1979 om härfågels uppträdande i vårt land, där vi bland annat kan läsa om fenomenet med en överrepresentation av senhöstfynd av denna läckra art i Norrland. Där menade han att de kan förklaras med fenomenet omvänd flyttning. Således fåglar som fått fel på sin inre kompass och därför flyttar åt motsatt håll – en rörelse som de sedan bibehåller över stora avstånd.

Risberg skrev i artikeln att det handlar om härfåglar som från

häckningsområden i stäppmiljöer vid Kaspiska havet och Aralsjön (där arten är en av de vanligaste häckfåglarna) flyger 180 grader fel under höstflyttningen och i stället för att färdas till övervintringsplatserna i främst Indien därför hamnar i Norrland. Flygresan från Aralsjön till Norrlandskusten är ca 300 mil lång, vilket är ungefär lika med avståndet från Aralsjön till Indien. En resa som Lennart Risberg menade tar en månad eller lite mer i anspråk att genomföra.

Årets sex rapporterade fynd i Västerbotten 7 september – 7 november är fler än vanligt.

Christer Olsson

Foto: Mikael Wikström

Härfågel vid Sönerstgrundet 4 november 2024.

Blåvingad årta i Brånsjön

I kölvattnet efter den hanne gulkindad kricka som upptäcktes i Brånsjön 3 maj och som stannade på lokalen i tre dagar skulle det visa sig att raritetspåsen ännu inte var fylld på lokalen i och med den observationen.

Om söndagseftermiddagen 5 maj var Thomas Ågren, som bor nära Brånsjön, ute på en spaningstur vid den av änder fyllda sjön. Där fanns minsann mycket att spana igenom! Det är svårt att få en överblick över alla klarvattenytorna när vårfloden är hög i Brånsjön i början av maj. Thomas valde denna dag att spana från utsiktsplatser på den västra sidan av sjön och inte ifrån det nya fågeltornet, som många gör. Vi låter honom själv få återge hur denna rara

upptäckt gick till:

”Jag brukar inte ha ’förmånen’ så ofta att få larma ut någon fågel så det kändes ju kul att få larma ut den blåvingade årthannen i Brånsjön vid 15:30-tiden den 5 maj. Det var kanske en halv timme efter upptäckten, eftersom jag ville vara något sänär säker på bestämningen, men trots att jag var i stort sett säker så darrade benen lite när jag larmade. Jag insåg ju vad jag skulle sätta i gång och det skulle vara skämmigt om det kom många och det var fel. Jag var också osäker på om jag skulle larma ut på grund av det där med parkrymlingar. Vid upptäckten låg den ute på öppet vatten, men dit den senare flög var det mycket svårare att se den på grund av mycket grästuvor. Den

Foto: Lars-Göran Boström

Blåvingad årta

hängde ihop med en hona en stor del av tiden, Birger Risberg bestämde honan till kricka. Typiskt också att den blåvingade lyfte under telefonsamtal med Stefan Delin strax därefter, men tur att han såg att den flög i väg tillsammans med en flock krickor och gick ner i nordväst, där Åsa Strand hjälpte mig att återupptäcka den. Strax innan hade Christer Olsson ropat ut att han hade sett den från platsen där den upptäcktes.

Det dröjde ett tag innan de många skådarna kom, eftersom de väntade på om den var kvar och om det var en säker bestämning. Jag tror att de sista var på plats vid 21-tiden, då ljuset började avta och kylan kom. En del skådare kom ända ifrån Luleå. Några skådare kom och ville tacka mig med ett handslag, men jag tyckte faktiskt att den gulkindade krickan var vackrare att se. Som sagt, både den gulkindade och den blåvingade var borta dagen efter, men en amerikansk kricka sågs då i alla fall.

Bästa minnet för mig är när jag står

där och jämför i Fågelguiden hur änder ser ut i baken – vitt på sidorna och svart i aktern, samt när den gulkindade simmade in i tubkikarfältet och lade sig framför den blåvingade på kanske 20 meters avstånd - då skrattade jag för mig själv.

Från ladan på åkern var det svårt att upptäcka den bland alla krickor och grästuvor, men ungefär varje kvart lyfte flocken och landade i närheten bland tuvorna. Det går en liten bäck där till sjön och det var nog i den som den kunde ses korta ögonblick. Den simmade och gick omkring hela tiden. Bästa kännetecknet var ju den vita halvmånen i ansiktet, när den flög tillsammans med krickorna kunde man ibland se det blå fältet på vingarna.

Några dagar senare var nästan allt vatten i sjön utpumpat och de flesta fåglarna borta, men det är en annan historia”. Fyndet är det första i landskapet Västerbotten.

Christer Olsson/Thomas Ågren

Gulkindad kricka i Brånsjön 3 – 5 maj 2024

Brånsjön var platsen där det på allvar slog till i början av maj 2024. Vi låter i texten nedan Birger Risberg berätta om när hade glädjen att få upptäcka Västerbottens första gulkindade kricka:

”Den 3/5 besökte jag och hustru Åsa Brånsjön. Där fanns en massa

simänder, inte minst krickor och jag började leta igenom dessa i hopp om att hitta en amerikansk kricka. Döm om min förvåning då där sticker upp ett huvud av en hanne gulkindad kricka. Omisskännlig, så artbestämning gick fort. Fågeln larmades ut och efter 20 – 30 minuter dök de första skådarna upp. När tornet blev

Foto: Carl-Arne Nyström.

Västerbottens första gulkindade kricka rastade i Brånsjön 3 – 5 maj 2024.

fullt valde jag och Åsa att dra oss tillbaka. Fyndet är det första för landskapet och drog en hel del skådare från norra Sverige till platsen. Den gulkindade och den blåvingade årtan sågs för övrigt i samma tubfält en kort stund 5 maj! Tunga dagar på ankfronten i Västerbotten i början av maj, allra helst som vitnackad svärta också fanns i krokarna samtidigt.

Vad är då kuriöst med den gulkindade? Jo jag råkade vara med och upptäcka en sådan för 56 år sedan också! Då, den 31/3 1968, gjorde jag och brorsan Lennart Risberg det första fältfyndet av arten i Sverige, i Särstasjön utanför Torsåker i Gästrikland. Fastän jag då var knappt 11 år gammal minns jag obsen hur tydligt som helst. Fågeln, som var omärkt, stod, då vi fick syn på den, på iskanten tillsammans med krickor

och betedde sig som vilken vild fågel som helst. Dagen efter var den borta.

Brorsan har i sina gömmor kvar en helt fantastisk skiss på hur fågeln såg ut – vi visste ju inte vad vi såg då vi satt uppe i den plattform uppe i träden som brorsan och hans kompisar byggt som utkiksplats. I Erik Rosenbergs "Fåglar i Sverige" eller Durangos "Fåglarna i färg" fanns ju inte ankan med så vi fick hem med våra anteckningar och försöka hitta annan litteratur för att bestämma fågeln. Det hela löste sig och den gulkindade är ju numera med i finrummet bland andra A-arter”. Fågel var kvar i Brånsjön fram till kvällen 5 maj.

Christer Olsson/Birger Risberg

Hörru!

Du missar väl inte VOF:s hemsida?

Sedan flera år har VOF en hemsida på internet med Dag Österlund som ansvarig förutformning och innehåll. Den uppdateras regelbundet, varför du bör ta dig en titt där nu och då. Där kan du få mer information om vår förening, läsa om föreningens programverksamhet, olika typer av nyheter, Umeå fågelförening, fågelskydd, Stora Fjäderäggs fågelstation, Umedeltats fältstation, regionala rapportkommittén samt söka i föreningens digitaliserade arkiv efter gamla artiklar i FiV och olika föreningsaktiviteter under årens lopp. Du hittar den under adress:
www.vasterbotten.birdlife.se

*Glöm inte att
sista inlämningsdatum
för material till nästa
nummer är
1 februari 2025.*

Aktuell information

VOF:s hemsida
<http://vasterbotten.birdlife.se>
Aktuell information om föreningens verksamhet.

Artportalen - Rappportsystem för fåglar
<http://artportalen.se>

Fåglar i Norra Kvarken
<http://fagel.slu.se>
Rapportera och läs färdiga summeringar av sträckande och rastande fåglar i Norra Kvarken

Facebookgrupper
"Fåglar i Västerbotten" - Bilder, diskussioner och information om fåglar och fågelskådning i Västerbotten

"Fågelskådning i Umeå"- fåglar och fågelskådning med fokus på umeåområdet.

"Stora Fjäderäggs fågelstation" - Aktuell information om fågelstationens verksamhet.

"Umedeltas fältstation/Ume River DeltaFeld Station"
Bilder och senaste nytt från Umeå Deltats fågelstation.

Upphittade ringar
Skickas till Ringmärkningscentralen Naturhistoriska Riks Museet, Box 50007, 104 05 Stockholm. Det kan även rapporteras med internetformulär på Naturhistoriska riksmuseets hemsida <https://www.nrm.se/forskningoch-samlingar/miljoforskningochovervakning/ringmarkningscentralen.214.html>

Lokalföreningar / Lokala kontaktpersoner

Umeå Fågelförening: Ritu Andersson & Asa Gustafsson: uffstyrelse@gmail.com
Skellefteå: Mattias Laisfeldt, laisafbjurokubb@hotmail.com, tel: 0703861206
Robertsfors: Leif Bildström, calidris55@hotmail.com, tel: 0706503457
Northmaling: Jean-Michel Roberge, tel: 0730637997
Lycksele: Per Hansson, inlandsbon@hotmail.com, tel: 0730736740
Vindeln: Henrik Sporrang, tel:0702182200
Vännäs: Christer Laggar, tel: 0706517398
Bjurholm: Vakant - Om du vill bli kontaktperson, hör av dig till VOFs ordförande.
Norsjö: Carina Rööb Lindmark, tel: 0703732346
Malå: Alf-Rune Öberg, arune@hotmail.se, tel: 0702172483
Sorsele: Bernt-Erik Nordenström, tel: 0952-10490
Storuman: Håkan Rune, tel: 0951-12294
Dorotea: Per Anders Persson, tel: 0703183982
Vilhelmina: Inga Olofsson, tel: 0940-20157
Asele: Sture Gustafsson, tel: 0941-66518

Kommittéer och Projekt

Rapportkommitée landskapet Västerbotten
Niklas Andersson
idunarna@gmail.com
0703886353

Rapportkommitée Södra Lappland
Håkan Rune
0702886678

Stora Fjäderäggs Fågelstation
Andreas Garpenbring och Anna Hallmén
agarpebring@hotmail.com
anna_hallmen@hotmail.com

Umedeltats Fältstation
Per Bernhardtson
pelle.bern@gmail.com

Projekt kungsörn och pilgrimsfalk
Per-Olof Nilsson
aftonmora60@gmail.com

Projekt Jaktfalk
Christian Emilsson
gargbo@gmail.com

Projekt Havsörn och Örnutfodring
Jan-Erik Wallin
janerik.vallin@ume.se

Projekt Berguv Nord
Ulf Sperens
ulf.sperens@pelagia.se

Fåglar i Västerbotten (FIV)

VOF:s medlemstidning och utges med tvånummer per år. Föreningen publicerar även en årsrapport "Fågelrapporten för landskapet Västerbotten". Allt redaktionellt arbete görs på idéell basis och är beroende av att föreningens medlemmar bidrar med artiklar. Tidningen har högt i tak och välkomnar allt från vetenskapliga artiklar till prosa.

FIV: s redaktion

Har du en fågelrelaterad text på lager, kontakta gärna oss i redaktionen.

Christer Olsson (ansvarig utgivare och och redaktör)
Sofiehemsvägen 76A, 90738 UMEÅ
olssoncito@hotmail.com
tel: 070-372 79 35

Nina Boström (redigerare)
vimsalina@gmail.com

Västerbottens ornitologiska förening